

TÜRK KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ AKTİF KARLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

İlhami KARAHANOĞLU*

ÖZ

Bankacılık Sektörü karlılığı bugüne kadar bir çok araştırmaya konu olmuş; araştırmalarda bankaya özel mikro ve banka dışı makro faktörler bazen ayrı ayrı bazen de bir arada kullanılmıştır. Ancak bugüne kadar gerek Türkiye’de gerekse uluslararası düzeyde amaçları ve işleyişi itibarıyla önemli bir alt sektör olan Kalkınma ve Yatırım Banka’larına odaklı bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmada 2005 Haziran-2016 Ekim döneminde Türkiye’de aktif bir biçimde faaliyet gösteren 10 adet Kalkınma ve Yatırım Bankasının Aktif Karlılığı, Panel Data yöntemi ile analiz edilmiştir. Bankaların çeyrek yıllık bilanço verilerinden türetilen mikro yani bankaya özgü değişkenler ile makroekonomik değişkenler kullanılmış ve bir dizi ilginç sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Aktif Kalılık, Panel Data Analizi.

DETERMINATION OF THE FACTORS EFFECTING THE ASSET PROFITABILITY OF TURKISH DEVELOPMENT AND INVESTMENT BANKS

ABSTRACT

The profitability of the banking sector has always been the main subject of the different researchers. In these studies, the micro variables coming from the bank specific data and macro variables coming from outside of the bank are used separately or together. However, till today, none of those scholars has concentrated on a specific banking sector so called “Development and Investment Banks” which is relatively important due to their specific targets and their functions in economy. In this research Asset Profitability of 10 Investment and Development Banks is analyzed through Panel Data Methodology between June 2005-October 2016. The quarterly published balance sheet data of the banks and the macroeconomic variables are used and the interesting results were achieved.

Keywords: Development and Investment Bank, Asset Profitability, Panel Data Analysis

---

* Finansal Risk Uzmanı, Kalkınma Bakanlığı.
Makalenin kabul tarihi: Eylül 2017.

GİRİŞ

Türkiye ekonomisinin son 27 çeyrek dönemdir gösterdiği kesintisiz büyümenin arkasında bir çok sektörün bir arada verimli bir biçimde çalışması ve bu sektörler arası ilişkilerin finansal boyutunu destekleyen bankacılık sektöründe olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye, bankacılık sektörü yatırımları ile teknolojik ve yönetsel kabiliyetlerini geliştirmektedir. Ayrıca Türk bankalarının diğer ülkelerdeki faaliyetleri ve ülkemize gelen farklı ülke bankaları yatırımları sayesinde, değişik tecrübelerin toplandığı bir finansal merkez olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu kapsamda Türk bankacılığının Türk ekonomisindeki özel yeri hem idari hem de teknik kurumlar tarafından defalarda vurgulanmıştır (Çelik, Kızıllı,2008:21;Çögür, 2012:97). Bankacılık sektörü de tıpkı diğer sektörler gibi karlılık ile yürümekte ve sürekli etkin bir büyümeyi sürdürebilmek için karlılığa ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda; bankacılık sektörü karlılığının ve bu karlılığı etkileyen faktörlerin anlaşılması oldukça önemlidir.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının kuruluş amacı ve en temel fonksiyonları, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, yatırım ve proje desteği sağlamak, bu alanda yatırım yapmak isteyen dış yatırımcıların kaynaklarını ülkeye çekmek, yapılacak verimli proje ile karlılığı ve kalkınmayı sürekli hale getirmek ve bu proje yönetimi ve finansmanı alanında ortaya çıkan teknik destek açığını kapatmaktır (Neumayer, 2003:104; Martinez, Vicente, 2012:10). Ekonomi ve sanayi alanındaki gelişmeyi desteklemeye çalışan söz konusu bankalar, sadece görece olarak daha önemli stratejik yatırım alanlarını belirlemekle kalmamakta ayrıca bu alanda faaliyet gösteren organizasyonların kapasitelerini artırmalarına, yenilikçi proje üretmelerine ya da yeni yatırım yapmalarına teknik, organizasyonel ve finansal olarak katkıda bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, sadece yerel kaynakları değil, uluslararası piyasadan elde ettikleri kaynakları da daha değerli projelere yönlendirerek, ülke refahı için daha verimli kullanmaya çalışmaktadırlar (Karahanoğlu, 2015:1668).

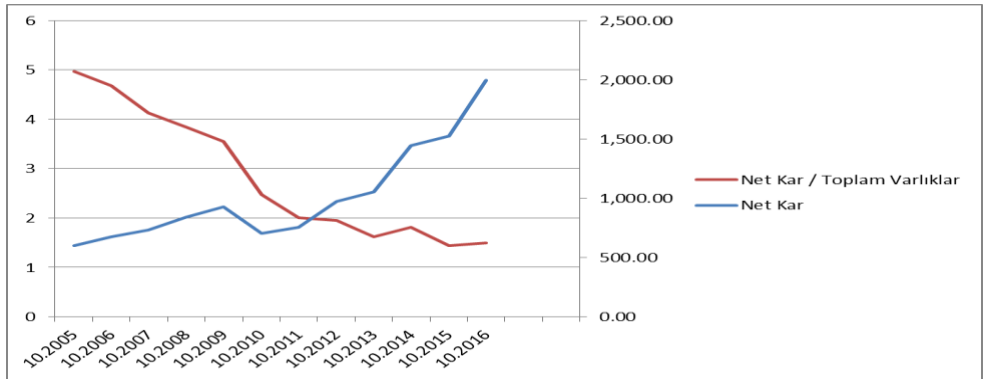
Kalkınma bankalarının diğer bazı fonksiyonları ise şu şekilde sıralanabilir (Bhatt, 1993:52);

1. Kurumların finansal planlama ve faaliyet stratejilerini belirlerken onlara farklı alternatifler sunarak yol göstermek; Factoring, Forfaiting, Yeniden Yapılandırma, Şirket Evlilikleri, Özel Kaynak Temini ve Borç Yapılandırma
2. Firmalara finansal olarak nefes aldirmek ve yatırımın gerçekleşme döneminde destek sağlamak amacıyla uzun ve orta vadeli destekte bulunmak
3. Sınırlı miktarda olan iç kaynakları daha stratejik olan alt sektörlerimize yönlendirmek
4. Sermaye piyasalarında yeni ve daha karmaşık ürünlerin kullanılmasına kolaylık sağlamak ve yabancı kaynakları ülkedeki verimli yatırımlara çekmek ve uzun vadeli olarak tutmak

5. Farklı ve daha az likit olan işlemlerin gerçekleşmesine olanak vererek, bu işlemlerden kaynaklanan ürünlerin piyasaya yerleşmesine ve piyasa likiditesinin oluşmasına katkıda bulunmak.

2016 yılı Ekim dönemi BDDK verileri göz önüne alındığında Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 13 adet Yatırım ve Kalkınma bankası bulunmaktadır. Bu bankalar arasında özel (Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası, Taib Bank, ...), devlet (Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.) ve yarı özel olmak (Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası) olmak üzere farklı türde banka faaliyet göstermektedir. Söz konusu dönem itibariyle TBB verilerine göre, bu bankaların toplam Bilanço büyüklükleri 133 Milyar TL civarındadır ve bu bankalarda çoğunluğu uzman ve yüksek eğitilmiş personel olmak üzere 5300 kişi çalışmaktadır. Bu değerler ise aktif büyüklük olarak toplam bankacılık sektör büyüklüğünün %2,3’üne, personel büyüklüğü olarak ise %2.6’sına tekabül etmektedir. Bu aktif büyüklük maalesef Türkiye’nin içerisinde bulunduğu diğer gelişmekte olan ülkeler ile kıyaslandığında oldukça cılız ve yetersizdir. Sadece Brezilya Kalkınma Bankasının aktif büyüklüğü 2014 yıl sonu için 340 Milyar Dolar, Hindistan Kalkınma Bankasının ise 51 Milyar Dolar civarındadır. Ancak, son dönem gelişmelere ve yeni dönem iktisadi planlamalarla ilgili yönetim kaynaklı açıklamalara bakıldığında (Kalkınma Bankasının yeniden yapılandırılması, proje temelli desteklerin artması vb.) kalkınma bankacılığının önümüzdeki dönemde değerinin ve öneminin artacağını söylemek oldukça kolaydır. Bazı büyük bankaların bu alanda yatırım yaparak yeni kalkınma ve yatırım bankaları açmak istedikleri de görsel basına yansıyan haberlerde görülmüştür. Bu kapsamda stratejik olarak belli bir yeri olan ve gelecekte önemli bir potansiyele sahip olacak söz konusu bankacılık sektörü ile ilgili bugünden yapılacak çalışmalar sektörün yapısını anlamak, yönlendirmek ve kullanmak için oldukça faydalı olacaktır.

Şekil 1: Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı Net Kar ve Aktif Karlılığı

Söz konusu araştırmamızın ana konusu olan Kalkınma ve Yatırım Bankalarının 2005-2016 dönemine ait net kar ve aktif karlılığı (net kar / toplam aktif) verilerine bakıldığında net kar rakamlarının sürekli bir artış halinde olduğunu; buna karşın aktif karlılığının daha dengesiz ve volatil bir profil çizdiğini ve sürekli azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle kriz dönemi olarak da

bilinen 2009 döneminde söz konusu oranın sert biçimde düştüğü ve bu dönemden itibaren de %1.5 civarında hareket ettiği ve karlılık büyümesine eşlik edemediği rahatlıkla görülebilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın önceliklerinden biri de finansal sürdürülebilirliktir (Zeller, Meyer, 1998:178). Finansal organizasyonların yapısal ve kurumsal olarak sürdürülebilir kalkınmayı kolaylaştıracak ve yönlendirecek mekanizmalara sahip olmaları beklenmektedir (Elliot, 2012:133). Bu kapsamda Kalkınma ve Yatırım Bankalarının güçlü bir finansal yapıya sahip olmaları verimli ve etkin yönetilmeleri ve sürdürülebilir iktisadi faaliyetlerle bağlantılı olmaları; gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir iktisadi bir kalkınmanın kolaylaştırıcıları arasında sayılmaktadır (Redcliff, 2002:39). Türkiye gibi gelişmekte olan ve sürdürülebilir iktisadi kalkınma modeli peşinde koşan bir ülkenin, kalkınma ve yatırım bankalarının karlılığını anlaması ve karlılığı etkileyen faktörleri tespiti, gelecekte oluşturulacak ve hali hazırda oluşturulmakta olan ekonomik faaliyetlerin koordinasyonunda bu bankaların etkililiğinin artırılması için oldukça önemli olacaktır. Buna ek olarak, bankacılığın alt sektörlerinin daha iyi anlaşılması bu alanda reel ya da portföy yatırımı yapmayı düşünen yatırımcılar için değerli bir başvuru noktası işlevi görecektir. Devlete bağlı merkezi denetleme ve politika oluşturma görevlerini üstlenmiş kurumlar için ise bankaları analiz etme ve değerlendirme noktasında, işlev ve yapı itibarıyla farklı bankaların analiz edilmesi gerekliliği altında, bu bankaların karlılığı ile ilgili yapılacak çalışmalar oldukça önemli bir veri olarak hizmet görecektir. Tüm yukarıdaki sebepler göz önüne alındığında ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarının kullandıkları kaynaklar ve aktif yapısının diğer ticari bankalardan oldukça farklı olduğu gerçeği de eklendiğinde (mevduat toplamamaları, yabancı kurumsal ve yapısal fonları kullanmaları, proje temelli ve uzun vadeli fonlama, kurumsal müşteriler ile çalışma) bu çalışmanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Kalkınma ve Yatırım Bankaları (KvYB) tıpkı diğer bankalar gibi karlılığı önemseyen finansal organizasyon ve girişimlerdir. Özel bankalar açısından firma yatırımcılarının faaliyet devam kararı alması ve kamu perspektifinden ise devlet kaynaklarının devlet bankalarına aktarılabilmesi için bu organizasyonların verimli ve etkin çalıştığını gösteren delillere ihtiyaç duyulmaktadır (Freixas, Rochet, 1997:220). Bu kapsamda karlılık önemli bir gösterge ve delildir. Muhasebe kayıtları ile oluşturulan bilançonun pasif tarafında öz sermaye altında yer alan net kar rakamı genel olarak finansal raporlarda ilk bakılan değerdir. Bu özelliği ile de dikkat çekicidir.

Söz konusu çalışmayı özel kılan durumlardan bir tanesi de bugüne kadar Kalkınma ve Yatırım Bankalarının karlılığını etkileyen faktörlere ilişkin bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Ticari bankaları ya da en büyük bankaları konu alan çalışmalar, bununla beraber tekil bankaları hedef alan araştırmalar da yapılmış ancak Kalkınma ve Yatırım Bankalarına odaklanılmamıştır. Söz konusu bankaların en temel ve en önemli pasif (kaynak olarak mevduat) kalemlerinden birinin farklı olması nedeni ile diğer ticari bankalardan ayrıldığı bir gerçektir. Bu

ise bu bankaları diğer ticari bankalar ile aynı sınıfa koymakta ancak farklı bir DNA yapısına sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu kapsamda söz konusu çalışmada öncelikle bankacılık sektöründe karlılığın belirteçleri anlaşılmasına çalışılmış bu kapsamda yapılan diğer araştırmalar esas alınmıştır. Analizlerde çalışmada veriler ya da değişkenler değerlendirilmiş ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarının DNA'sına uygun olanları seçilmiştir.

Bankacılık sektörü karlılığını açıklama yönelik çalışmalar, kullanılan değişkenler göz önüne alındığında 3 temel grupta değerlendirilebilir. Bankaya özgü değişkenlerin kullanıldığı ve genel olarak bilanço ya da gelir tablosundan elde edilen oranlar ya da logaritmik büyümlerin kullanıldığı mikro değişkenli araştırmalar, ekonomik yapıyı ilgilendiren değişkenlerin kullanıldığı ve piyasada değişkenlerin sektörel karlılık üzerine etkisini araştıran makro değişkenli araştırmalar ve bu iki değişkenlerin bir arada etkin olduğunu savunan karma araştırmalardır.

Aşağıda, Türkiye içi ve uluslararası bazı araştırmalar özet halinde verilmiştir.

Tablo 1:Türkiye’de Yapılan Bankacılık Karlılığını’na İlişkin Çalışmalar

Araştırma/Değişken Tipleri	Kullanılan Bağımlı Değişken	Kullanılan Bağımsız Değişken
Çerçi (2001) / Mikro	Net Faiz Marjı, Aktif Karlılığı	Toplam Kredi / Toplam Mevduat, Faiz Dışı Gelirler / Toplam Mevduat, Toplam Krediler / Toplam Aktifler, Takipteki Alacaklar / Toplam Krediler.
Doğru (2011) / Mikro	Net Faiz Marjı, Atif Karlılığı, Özsermaye Karlılığı	Toplam Kredi / Toplam Mevduat, Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktif, Toplam Krediler / Toplam Aktifler, Takipteki Alacaklar / Toplam Krediler, LogAktif, Toplam Mevduat / Toplam Aktif, Personel Harcamaları / Toplam Aktif, Net Faiz Geliri / Toplam Gelir, Menkul Değerler Cüzdanı Toplam Aktif, Likit Varlıklar / Toplam Aktif, Toplam Özkaynak / Toplam Aktif, Net Bilanço pozisyonu / Toplam Aktif
Demirhan (2010) /Mikro	Net Kar / Özkaynak, Net Kar / Toplam Aktif, Net Faiz Marjı	Özsermaye / Aktif, Sermaye Yapısı
Çerçi (2011) /Mikro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktifler	Toplam Kredi / Toplam Mevduat, Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler, Takipteki Krediler / Toplam Krediler, Toplam Krediler / Toplam Aktifler
Kaya (2002)/ Mikro	Net Kar / Özkaynak, Net Kar / Toplam Aktif, Net Faiz Marjı	Özkaynak, Likidite, Personel Harcamaları, Krediler, Kötü Aktifler Ve Mevduatlar, Konsolide Bütçe Açığı, Enflasyon
Dağdır (2010) /Makro	Faiz Marjı	Sanayi Üretim Endeksi, Üretici Fiyat Endeksi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
Kaya ve Doğan (2005)/Makro	Net Kar / Özkaynaklar	Gayr Safi Yurtiçi Hasıla, Enflasyon, Faiz
Gündoğdu ve Aksu (2011) / Makro	Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye, Net Kar / Ödenmiş Sermaye	Fiyatlar Genel Düzeyi, Sanayi Üretim Endeksi, Reel Faiz Oranı, Finansal Krizler
Civelek Ve Durukan (2014) / Makro	Net Kar	Bankacılık Yoğunlaşma Düzeyi
Gülhan ve Uzunlar (2011) Makro + Mikro	Net Kar / Toplam Aktif	Net Sermaye, Faaliyet Giderleri, Likidite, Menkul Değerler Cüzdanı, Takipteki Kredile, Sektör Payı, Sektörel Yoğunlaşma
Samırkaş vd.(2014) Mikro +Makro	Net Kar / Özkaynak, Net Kar / Toplam Aktif	Toplam Özkaynak/ Toplam Aktif, Menkul Değerler Toplamı/Toplam Aktif, Takipteki Alacaklar Toplamı (net) /T oplam Aktif, Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Artışı, 1 Ay Vadeli Ağırlıklandırılmış Mevduat faiz oranlarındaki Artış, TÜFE; Genel fiyat seviyelerindeki değişim
Atan (2005) / Makro + Mikro	Net Kar / Özsermaye	Mevduat, Krediler Toplamı, Menkul Değerler Cüzdanı, Takipteki Krediler, Şube/ Personel Sayısı, Konjoktürel ve Sektörel Dalgalanmalar

Tablo 1: (Devamı)

Tunay ve Silpagar (2006) /Mikro + Makro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye	Genel Giderlerin Toplam Aktiflere Oranı, Öz Kaynakların Toplam Aktiflere Oranı, Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı, Faiz Dışı Gelirlerin Toplam Aktiflere Oranı, Toplam Aktiflerin Logaritması, Reel Milli Gelir (Cari GSMH/TEFE), Mevduatlar/Hisse Senetleri Piyasası, Hisse Senetleri Piyasası Kapitalizasyon Oranı / Milli Gelir, Toplam Aktifler / Milli Gelir (Cari GSMH), Yoğunlaşma Oran
Sarıtaş vd. (2016)/ Makro + Mikro	Net Kar / Özkaynak, Net Kar / Toplam Varlıklar	Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Takipteki Krediler/Toplam Kredi, Toplam Kredi ve Alacaklar/Aktif, Toplam Mevduat/Toplam Aktif, Özkaynak/Varlık Toplamı, Toplam Gelir/Toplam Gider... TCMB 'nin Gecelik Borç Verme Faiz Oranı, Büyüme Oranı, Enflasyon Oranı,2008 Krizi, Sanayi Üretim Endeksi
Saldanlı ve Aydın (2016) / Makro + Mikro		Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler, Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar, Özkaynaklar / Toplam Aktifler, Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler, Faiz Dışı Gelirler (Net) / Toplam Aktifler, Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri,(Personel Gideri + Kıdem Tazminatı) / Toplam Aktifler
Kaya (2002) / Mikro +Makro	Net Faiz Marjı, Aktif Karlılığı, Öz Sermaye Karlılığı	Özkaynak, Likidite Oranı, Mevduat / Toplam Aktif, Toplam Piyasa Büyüklüğü, Personel Giderleri / Toplam Giderler, Sorunlu Krediler / Toplam Krediler, Enflasyon, Konsolide Bütçe Açığı
Yıldırım (2008) / Mikro + Makro	Net Kar / Özkaynak, Net kar/Toplam Aktif	özkaynaklar/toplam varlıklar, bilanço dışı işlemler/toplam varlıklar, Krediler/varlıklar, menkul değerler/varlıklar, likit varlıklar/varlıkla, Enflasyon, Bütçe Açığı, Ekonomik Büyüme
Atasoy (2007)/ Makro +Mikro	Net Faiz Geliri, Net Kar / Özkaynak	Özkaynak Büyümesi, Aktif Büyümesi, Mevduat Büyümesi, Takipteki Alacaklara Ayrılan Pay, Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler, Kredi Büyümesi, Enflasyon, Ekonomik Büyüme,

Tablo 2: Uluslararası Düzeyde Yapılan Bankacılık Karlılığı ile İlgili Araştırmalar

Araştırma / Değişken Tipleri	Kullanılan Bağımlı Değişken	Kullanılan Bağımsız Değişken
Sounders ve Schumacher (2000)/Mikro + Makro	Net Faiz Marjı	Net Faiz Dışı Gider,Duran Aktif, Özkaynak, Faiz Oynaklığı
Hassan ve Bashir (2003) / Mikro	Net Kar / Özkaynak, Net kar/Toplam Aktif	Özkaynak, Kredi, Aktif Büyüme Oranı, Banka Büyüklüğü
Abreu ve Mendez (2002) /Makro + Mikro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye	Özkaynak, İşsizlik, Kredi Piyasası Payı, Personel Gideri
Afansieff vd (2002)/Makro	Net Faiz Marjı	Risk Premiyum, Zorunlu Karşılık, Finansal Vergi, Ekonomik Büyüme, Genel Fiyat Endeksi, Enflasyon Oranı, Borç Verme Faiz Oranı
Petra (2015) / Makro + Mikro	Ortalama Net Kar / Ortalama Aktifler, Ortalama Net Kar / Ortalama Özsermaye	Kredi Riski, Likidite Riski, Yönetim Etkinliği, Sektörel Farklılaşma, Piyasa Konsantrasyonu, Ekonomik Büyüme
Athanasogolou vd. (2006) / Makro + Mikro	Net Faiz Marjı	Zorunlu Karşılık Oranı, Özkaynak / Toplam Aktif, Banka Büyüklüğü, Yabancı Sermaye Oranı, Banka Payı, Enflasyon Oranı
Owoputi (2014) /Mikro + Makro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye	Likit Varlıklar / Kısa Dönem Borçlar, Likit Varlıklar / Toplam Varlıklar, Toplam Gelir, Toplam Personel, Faaliyet Giderleri / Toplam Varlıklar, Toplam Mevduatlar / Toplam Varlıklar, Banka Sektöründeki Toplam Konsantrasyonu, Toplam 10 Bankanın Sektör İçerisindeki Payı, Ekonomik Büyüme, Faiz Oranı, Reel Enflasyon
Jabbar (2014) / Mikro	Net Kar / Toplam Varlıklar	Net Faiz Marjı, Toplam Defter Değeri / Toplam Varlıklar, Krediler Artışı, İşsel Krediler (çalışan Ortak ve Payscalelerine Verilen Krediler) / Toplam Krediler, Faaliyet Giderleri / Toplam Giderler, Takibe Dönüşen Alacaklar / Toplam Alacaklar, Mevduatlar / Toplam Varlıklar
Fitzpatrick ve McQuinn (2006)/ Mikro + Makro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye	Toplam Varlıklar Büyümesi, Toplam Personel Harcaması / Toplam Giderler, Toplam Harcamalar – Personel Harcamalar / Toplam Harcamalar, Toplam Faiz Giderleri / Toplam Giderler, Yurtiçi Hasıla Artması, İşsizlik Oranı
Dietrich ve Wannennried (2011) / Mikro + Makro	Net Faiz Marjı, Net Kar / Toplam Aktif, Net Kar / Toplam Özsermaye	Özkaynaklar / Toplam Varlıklar, Toplam Harcamalar / toplam Gelirler, Mevduatlardaki Artış, Banka ile Sektör Büyümesi Arasındaki Fark, Bankanın Sektördeki Payı, Net Faiz Marjı, Bankanın Ortaklık Yapısı, Ülke, Etkin Vergi Oranı, Milli Gelir Artışı, 5 yıllık ve 2 yıllık faiz oranları farkı, Mortgage Kredilerinin Toplam Kredilerdeki Payı

Tablo 2: (Devamı)

Stakiouras ve Wood (2004) / Mikro + Makro	Net Kar / Toplam Varlıklar	Logaritmik Asset Büyümesi, Toplam Krediler / Toplam Varlıklar, Faize Duyarlı Varlıklar / Faize Duyarlı Borçlar, Özkaynak / Toplam Varlıklar, Takibe Dönen Alacak Karşılığı / Toplam Krediler, Bankanın Sektörel Büyüklüğü, Faiz Oranı, Enflasyon, Ekonomik Büyüme
Hoffman (2011) / Mikro	Net Kar / Toplam Özkaynaklar	SYR, Toplam Borçlar / Toplam Krediler, Mevduat Faiz Oranı; Mevduat Cüzdanı / Toplam Varlıklar, Bankanın Sektör İçerisindeki Yeri, Faiz Giderleri / Toplam Giderler, NASDAQ Bankacılık Endeksi Büyümesi

II. VERİ SETİ, DEĞİŞKENLER, METODOLOJİ VE ANALİZLER

A. KULLANILAN DEĞİŞKENLER

Risk düzeyinin ve algısının firmaların aktivitelerini etkilediği bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda yapılan araştırmalara bakıldığında, bankaların aldıkları riskler ile hem yabancı hem de yerli araştırmacıların ilişki kurdukları görülmektedir. Bu ilişki bazen sayısallaştırılan riskler (kredi risk operasyonel risk) bazen de bankacılık riskini temsil eden oranlar ile olmaktadır (SYR-sermaye yeterlilik oranı) (Petra, 2015:521; Sarıtaş vd., 2011:29). Hem yukarıda sayılan sebepler hem de merkezi denetim mekanizmaları ya da kurumları tarafından (Türkiye de BDDK olmak üzere) yakinen takip edilmesi ve bir limit konması sebebi ile (% 12'nin altına düşmemesi) araştırmamıza bankaların risk düzeyinin bir göstergesi olarak SYR oranı dahil edilmiştir.

Bununla beraber bankacılık faaliyetleri para hareketlerinden getiri elde etmek üzerine kurulmuştur. Ancak bu faaliyetler sırasında gerek denetleme kurumlarının makro ekonomik sistemin toplam riskliliğini kontrol etmek amacıyla, gerekse riskliliği azaltmak ya da dış borçlanma kapasitesini artırmak amacıyla öz sermaye bulundurmaları zorundadırlar. Bu kapsamda faaliyetleri etkileyen ve karlılığı yönlendiren değişken olarak özkaynağın aktifler içerisindeki payı da (OzTa) araştırmaya dahil edilmiştir.

Bankaların karlılık ve faaliyetlerine ilişkin yapılan araştırmalarda bankaların likit ürün bulundurmaları ya da likit ürünleri yatırım aracı olarak tercih etmeleri, bir yatırım stratejisi ve orta kısa dönemli beklentilerinin bir sonucu olarak daha düşük getirili ya da daha kısa vadeli ürünlere yönelmeleri olarak düşünülebilir (Alder, 2012:24; Vodova, 2013:1062). Söz konusu bu durum göz önüne alınarak araştırmada likit varlıkların toplam aktifler (LaKy) içerisindeki pozisyonu araştırmaya kısa ve orta vadeli beklentilerin karlılığa etkisini görmek amacıyla dahil edilmiştir.

Banka karlılığını etkilediği düşünülen ya da karlılığın belirteçlerinden biri olduğu kabul edilen bir başka göstergede bankanın aldığı yatırım kararları ve stratejileri ile yakından ilişkili olması nedeni ile personel giderleridir. Bu kap-

samda personel sayısının artması ya da personele ayrılan kaynakları göstermesi itibariyle bir değişkenin karlılık temelli araştırmalara girmesi beklenmekte ve görülmektedir (Doğru, 2011:62; Kaya, 2002:8; Atan, 2005:54). Bu nedenlerden dolayı araştırmaya personel giderlerini içeren Personel Giderleri / Faiz Dışı Giderler (PerDg) değişkeni eklenmiştir.

Bankacılığın en temel faaliyetlerinden biri kredilendirmedir. Bankanın hem bulunduğu kaynakları krediye çevirebilmesi hem de çevirdiği kredilerde doğru müşteriyi veya projeyi bulması ve kredinin geri dönmesini sağlaması oldukça önemli bir performans indikatörü olduğu gibi aynı zamanda bankanın hayatını devam ettirmesi farklı yatırımcıların dikkatini çekmesi ve dış kaynaklara ulaşması için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bütün bu değişkenler göz önüne alındığında, karlılık ile yapılan bir araştırmada hem kredi miktarını hem de kredilerin geri dönüşünü içeren değişkenlerin bulunması kaçınılmazdır. Araştırmada karlılığı açıklayan değişkenler arasına, krediye dönüşüm oranını gösteren Toplam Krediler/Toplam Aktifler (TkTa) ile verilen krediler arasında ödeme sorunları yaşayan ya da batan kredileri için Brüt Takipteki Krediler/Toplam Krediler (TakTk) ve Alınan Krediler/Toplam Aktifler (AkTa) oranları çalışmaya dahil edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından bir de tasarruf açığıdır bu nedenle dış kaynaklara finansman için yönelirler. Bu kapsamda, bankalar ve benzer organizasyonlar kendi faaliyet gösterdikleri yerel ülkede genel olarak kendi kurundan işlem yaparken; kaynak olarak bulunduğu finansman için ise yabancı kurdan borçlanma yapar. Her ne kadar aradaki farkı kaynak kullandırım dengesini kurarak kapatmaya çalışsa da, bazen farklı müşteri kesimlerinin değişik kur ihtiyaçları; bazen mecburiyetten; bazen de beklentiler nedeni ile açık pozisyona maruz kalır ve kur riskini almak zorunda olur. Bu kapsamda hem bankanın yatırım kararlarını etkileyen hem de verimliliğini ve karlılığını yönlendiren bir değişken olarak banka faaliyetlerinin kur riskine karşı koyabilme gücünün araştırmaya dahil edilmesi kaçınılmazdır. Bu amaçla Net Bilanço Pozisyonu/Toplam Özkaynak (NbOzk) önceki dönemlerde yapılan harcamaları da takiben kar belirteci olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Bankaların kullandıkları kredilerin ve doğal olarak karlarının büyük bir kısmı kurumsal kredilerden gelmektedir. Buna ek olarak kalkınma ve yatırım bankalarının diğer bankalara oranla reel sektörle kurdukları ilişkiler daha sıkı ve daha tekniktir. Bu kapsamda önceki dönem araştırmacıları da takip edilerek (Sarıtaş vd., 2011:32) çalışmaya mevsimsellik etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksi de dahil edilmiştir.

Bir ülkenin makroekonomik göstergeleri arasında, borsa endeksi; ekonominin güncel durumu, yakın gelecekteki seyri ve finansal ve politik gelişmeler verdiği hızlı reaksiyon ve ülkede çok farklı firma tiplerini, yerli ve yabancı sermayeyi barındırması nedenleri ile önemli bir yer tutar. Firma pay senetlerinin farklı ağırlıklandırılması ile oluşturulan endeksler arasında BIST100 endeksi iktisadi değerlendirmelere konu olması nedeni ile tercih edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli ekonomik sorunlarından birinin cari açık ve tasarruflar açığı olduğu belirtilmişti. Bu kapsamda, söz konusu ülkelerin

finansman kaynaklarını yabancı para cinsine açık hale getirmekte bu da hem ekonomiyi hem de bankacılık sektörünü görece olarak daha kuvvetli para cinsleri açısından risk taşımaya mecbur kılmaktadır. Söz konusu kurlarda meydana gelecek olan oynaklık tutulan pozisyona bağlı olarak bankaların ya da ekonominin kayba uğramasına sebep olmaktadır. Bununla beraber, verilen kredilerin cinsine ve firma yapısına bağlı olarak, genellikle yabancı para cinsinden kullanılan kredilerin temerrüde düşmeleri kurdaki beklenmeyen artış ve oynaklıkla da artmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, Türkiye'ye özgü olarak, ekonomik ilişkilerin çoğunlukla AB ve diğer ülkelerle de dolar cinsinden gerçekleştiği realitesi altında, Dolar ve Euro kurlarının günlük logaritmik artışları da araştırmaya dahil edilmiştir.

Ekonomilerin en temel sorunlarından biri işsizliktir. İşsizlikle mücadele ülkelerde hükümetlerin en önemli hedefleri arasındadır. Müreffeh toplumlarda işsizliğin görece olarak daha az olduğu, buhran ve kriz dönemlerinde söz konusu işsizliğin arttığı ise bilinen bir gerçektir. İşsizliğin artmasının, ülke ekonomisi ile ilgili beklentilerin negatif yönde etkilediği, hem bankaların hem de dış yatırımcılarının yatırımlarını kısıttığı, ekonomik dengesizlikleri tetikleyen bir mekanizma olduğu, artan suç ile azalan yatırımlar, ödenmeyen bireysel krediler nedeniyle de bankaları orta ve uzun vadede ciddi sıkıntıya sokan bir gerçek olduğu, bilinmektedir. Bu nedenle bankacılık karlılığının analiz edildiği bir çalışmada söz konusu işsizlik verisi de açıklayıcı değişken olarak yer almıştır.

B. VERİ SETİ

Ülkemizde Ekim 2016 itibariyle 53 banka faaliyet göstermektedir; bu bankaların 13 tanesi Kalkınma ve Yatırım Bankalarıdır. Söz konusu araştırmada, ekonomideki göreceli önemi, reel sektörle olan kuvvetli ilişkisi ve daha önce bu bankacılık segmenti ile ilgili araştırma yapılmamış olması nedenlerinden dolayı, Kalkınma ve Yatırım bankaları seçilmiştir. Bu bankaların 3 tanesi (Merill Inc., Standart Chattered ve İller Bankası) söz konusu araştırmaya bankacılık faaliyetlerindeki etkinsizlik (kredi portföyünün olmayışı, kredilendirme faaliyetinin sadece kamunun altyapı hizmetine verilmesi gibi) sebepleriyle araştırmaya dahil edilmemiş ve kalan 10 banka ile analizlere devam edilmiştir.

Tablo 3: Kalkınma ve Yatırım Bankaları Listesi

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI *	
Türkiye Kalkınma Bankası	TSKB
GSD Bank	AKTİF Bank
Türk Eximbank	Pasha Yatırım Bankası
Nurol Yatırım Bankası	Diler Yatırım Bankası
Bank Pozitif	TakasBank

* <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx>

Araştırma dönemi olarak 2005 Haziran-2016 Ekim dönemi seçilmiştir. Bu şekilde son dönem gelişmeler ve bankacılık verileri de dikkate alınmıştır. Araştırmada kullanılan (mikro veri seti ya da bankaya özgü veri seti) bankacılık ile ilgili veri setine BDDK ve TBB resmi internet siteleri, makroekonomik (banka

dışı) verilere ise TÜİK, Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığının internet sitelerinden ulaşılmıştır. Çalışmada kullanılan işsizlik, sanayi üretim endeksi, ekonomik büyüme ve bankalara ait bilanço verileri üçer aylık periyotlarla yayımlanmaktadır. Bu kapsamda daha kısa vadeli olarak yayımlanan kur, borsa verilerinin ise söz konusu üçer aylık periyotların son günü alınarak işlem yapılmıştır. Aslen bankalarında günlük bilançoları oluşmakta ancak piyasaya üçer aylık periyotların son günkü bilançoları duyurulmaktadır.

Çalışmada kullanılan bağımlı değişken ise aktif karlılığı olarak da bilinen Net Kar / Toplam Aktif oranıdır. Bu verinin seçilmesinin iki çok önemli sebebi vardır, bunlardan birincisi ve en önemlisi, bankacılığın tıpkı diğer yatırım faaliyetleri gibi ortaya çıkarılan tüm aktiflerin karşısında gelir elde etme arzusu olmasıdır. Söz konusu oran tam da bu noktaya işaret etmektedir. Ayrıca bu oran daha önce çok farklı araştırmalarda da defalarca bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Diğer alternatif kar ölçümleri yerine sadece bu verinin kullanılmasını amacı ise hem sadelik sağlamak hem de çok önemli olan bu değişkenin en kapsamlı bir biçimde açıklanmasını sağlamaktır. Bu şekilde bu çalışmayı kullanacak ya da değerlendirecek olan araştırmacılar özkaynak getirisi ile ilgili daha detaylı ve anlaşılabilir sonuçlara ulaşacaklardır.

Araştırmada, birden fazla birimin (10 adet kalkınma ve yatırım bankası) farklı zaman dilimlerinden (2005 Haziran-2016 Ekim) gelen gözlemlerini kullanarak söz konusu birimlerin dahil olduğu sektör (kalkınma ve yatırım bankacılığı) ile ilgili bağımlı bir değişkeni bağımsız bir değişkenle açıklamaya çalışılması nedeni ile panel data tercih edilmiştir (Tataoğlu, 2016:114).

C. MODEL

Araştırmada kurulan modelde; yukarıda da bahsedildiği üzere bağımsız değişken Net Kar / Toplam Aktif (NkTa)'dır. Bununla beraber kullanılan diğer bağımsız değişkenler ise; 9 adet bankaya spesifik (sermaye yeterlilik oranı (SYR), Özkaynak / Toplam Aktif (OzTa), Net Bilanço Pozisyonu / Toplam Özkaynak (NbOzk), Alınan Krediler / Toplam Aktifler (AkTa), Toplam Kredier/ Toplam Aktifler (TkTa), Takipteki Krediler / Toplam Kredier (TakTk), Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LaKy), Personel Harcamaları / Diğer Giderler (PerDg), Faiz Harcamaları / Diğer Giderler (FzDg)) ve makroekonomik etkileri ifade eden 5 adet (dolar (usd), Euro (eur), işsizlik (unem), sanayi üretim endeksi (sue), borsa İstanbul bist100 endeksi günlük logaritmik getirisi (bst)) değişkendir. Söz konusu temel model ise;

$$\begin{aligned}
 NkTa_{it} &= \beta_0 + \beta_1 SYR_{it} + \beta_2 OzTa_{it-1} + \beta_3 NbOzk_{it} + \beta_4 AkTa_{it} + \beta_5 TkTa_{it} + \beta_6 TakTk_{it} \\
 &+ \beta_7 LaKy_{it} + \beta_8 PerDg_{it} + \beta_9 FzDg_{it} + \beta_{10} USD_t + \beta_{11} EUR_{t-1} + \beta_{12} UNEM_t + \beta_{13} SUE_t \\
 &+ \beta_{14} BST_{it} + u_{it}
 \end{aligned}$$

Söz konusu modelde, i gözlemlenen birim değişkeni (banka); t ise gözlem period dönemini (3 aylık) $u_{i,t}$ modeldeki hata terimlerini, β ise panel data regresyon sonucunda elde edilen açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan bi-

rim etki ilişkilerini ifade etmektedir. Bu aşamdan sonra yapılan analizler için STATA 8 Paket programı ve ilgili kodlar kullanılmıştır.

Panel data araştırmalarında öncelikle hangi modelin seçileceği oldukça önemlidir bu kapsamda, değişkenler arasındaki çoklu doğrusal korelasyon (multikolinearity)'a ve hangi modelin diğerine göre daha iyi (tek yönlü vs çift yönlü; tesadüfi etkiler vs sabit etkiler) olduğuna karar verilir; bu aşamanın ardından modelde heteroskedisite, otokorelasyon ve birimler arası otokorelasyon olup olmadığına bakılır (Tatoğlu, 2006:121). Söz konusu testlerin sonuçlarına göre de uygun tahmin metodu bulunarak tahminlerde bulunur. İlk aşamada seçilmiş olan değişkenleri için birim kök testi (Harris Tzavallis) yapılmıştır ve aşağıda görülen sonuçlara ulaşılmıştır;

Tablo 4: Harris Tzavallis Panel Birim Kök Testi Sonucu

Değişken	İstatistik	p	Değişken	İstatistik	p
NkTa	0.284	0.000	TkTa	0.887	0,056
SYR	0.559	0.000	TakTk	0.000	0,000
L.OzTa	0,774	0.000	LaKy	0.487	0,000
NbOzk	-0.024	0.000	PerDg	0.490	0.000
AkTa	0.797	0.045	UNEM	0.798	0,045
SUE	0.798	0.045	L.EUR	0.104	0.000
BST	0.162	0.000	USD	0.083	0,000

Tüm değişkenlerin 0.05 anlamlılık düzeyinde birim kök taşımadığı görülmüştür. Bu aşamayı takiben söz konusu değişkenlerin çoklu doğrusal korelasyona tabi olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Çoklu doğrusal bağlantıyı görebilmek için ise; varyans inflasyon faktörü kullanılarak her bir değişken için hesaplama yapılmıştır ve 4'ten küçük olması beklenmektedir.

Tablo 5: VIF Testi Sonuçları (Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi)

Değişken	VIF	Değişken	VIF
L.OzTa	2.98	SUE	1.33
BST	2.84	UNEM	1.25
USD	2.55	FzDg	1.19
SYR	2.38	PerDg	1.16
AkTa	2.28	L.EUR	0.798
TkTa	1.41	TakTk	1.08
LaKy	1.34	NbOzk	1.02

Söz konusu modelde çoklu doğrusal regresyon olmadığı da görülmektedir. Araştırmada örneklem, büyük bir havuzdan çekilmemiş olup her bir değişkenin kendine has özellikleri olduğu düşünülerek panel data modeline yönelilmiştir. Kısacası, her bir gözlem verisinin önemi olduğu, düşünülmektedir. Bu kapsamda, klasik model ilk olarak test edilmiştir; bu amaçla F testi uygulanmıştır. Söz konusu test sonucunda birim etki yoktur hipotezini temsil eden H_0 hipotezi

$F=16.66$ ($p=0.00$) ile red edilmiştir ve klasik modelin geçersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Panel data farklı gözlem birimlerinden oluşması nedeni ile birimler arası otokorelasyonda tahmincilerin etkinliğini etkileyen bir faktör olarak göz önüne alınmalıdır. Bu testin hemen ardından birim ve zaman etkisini görmek amacı ile Hausman testi uygulanmıştır. Söz konusu testte birim ve zaman etkileri modellerinde yapılan parametre tahminleri arasındaki fark sistematik değildir hipotezi (Ki-Kare=23.58 ve $p=0.035$) red edilmiş ve birim etkilerin tesadüfi etkilerden daha etkin bir tahmin modeli olduğu sonucuna varılmıştır.

Daha sonra birimler arası otokorelasyonun olup olmadığı test edilmiştir; yani varyans kovaryans matrisinin diyagonal elemanları dışındaki tüm elemanlarının sıfır olması kabulününün birimlere göre değiştirip değişmediğinin test edilmesidir. Bu amaçla Pesaran testi (Pesaran, 2004:155) kullanılmıştır. Söz konusu test istatistiğine göre; çapraz birimler arası istatistiği Ki Kare ile dağılmakta ve bizim örneklemimiz için 7.884 ($p=0.00$) çıkmaktadır. Bu kapsamda, H_0 hipotezi yani birimler arası otokorelasyon yokluğu red edilmiştir. Yani otokorelasyon vardır.

Heteroskedasiti ise değiştirilmiş Wald testi ile sınanmıştır (Tatoğlu, 2016:145). Söz konusu istatistik Ki-Kare dağılımı takip etmektedir. Söz konusu teste göre (Ki-Kare =1220.55, $p=0.00$) heteroskedasitinin varlığı kesin bir biçimde red edilmektedir. Yani varyans-kovaryans matrisi diyagonal olarak bir birine eşit elemanlardan oluşmamaktadır.

Birim etkinin, birimlerarası otokorelasyonun varlığı, otokorelasyonun yokluğu ve heteroskedasitin varlığı altında, Peck ve Katz tahmincisinin kullanılması araştırmacılar tarafından önerilmektedir (Tatoğlu, 2016:147). Söz konusu tahminci ile yapılan regresyon tahmini sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 6: Panel Data Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	β	p	Değişken	β	p
Sabit Terim	-0.084	0.000	LaKy	0.887	0,056
SYR	-0.011	0.032	PerDg	0.000	0,000
L.OzTa	0,024	0.066	FzDg	0.487	0,000
NbOzk	0.006	0.219	SUE	0.490	0.000
AkTa	-0.007	0.045	UNEM	0.798	0,045
TkTa	0.075	0.000	L.EUR	0.104	0.000
TakTk	-0.004	0.037	BST	0.083	0,000
USD	0.162	0.000	R^2	0.301	

Araştırma sonucunda ulaşılan R^2 değeri ise bu alanda yapılan ve yukarıdaki tabolarda sıralanmış olan diğer araştırmalar ile karşılaştırıldığında düşük değildir. Bu da araştırmanın, açıklama gücü görece olarak yeterli değişkenlerden kurulduğunu ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki sonuçlara bakıldığında ilk göze çarpan 0.05 anlamlılık düzeyinde sabit terim, sermaye yeterlilik oranı (SYR), birim aktife düşen özsermayenin (OzTa), birim aktife düşen alınan kredi (AkTa), birim aktif başına verilen kredi (TkTa), birim kredi başına takibe dönüşen alacaklar (TakTk), personel harcamalarının diğer harcamalar içerisindeki payı ve faiz harcamalarının diğer giderler içerisindeki payı istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Aktif başına düşen bilanço açık pozisyonu ile aktif başına düşen likit aktif yatırımı anlamlı çıkmamıştır.

Öncelikle anlamlı çıkmayan değişkenlerin yorumlanması daha mantıklı olacaktır. Bankacılık sisteminde, BDDK'nın 2005 tarih ve 3574 sayılı tebliği ile bankaların aktif başına alabilecekleri toplam açık pozisyonun (+/-) %20 değerleri arasında değişebileceği belirtilmiştir. 2001 krizinden elde edilen tecrübeler ışığında, bankaların döviz bazında açık pozisyon oluşturarak gelir elde etmek için ciddi riskler alabilecekleri göz önüne alınarak, söz konusu açık döviz pozisyonu sınırlanmıştır. Panel data analizi sonuçlarına göre; kalkınma ve yatırım bankalarının bu kapsamda kar elde etmek için açık pozisyondan faydalanmadıkları ya da söz konusu bankaların açık pozisyon oluşturarak kar elde edemedikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında; portföy yatırımlarının az oluşu, bu alanda likit ürünlere daha az yatırım yapıldığını göstermektedir. Buna ek olarak; kam-biyo işlemlerinden beklenen karı elde etmek için alınması gereken uygun pozisyonun, yasal limitler nedeniyle oluşturamadığı ayrıca ortaya çıkmaktadır.

İstatistiki olarak anlamsız çıkan bir başka değişken de aktif başına düşen likit yatırımlardır ki bunlar içerisinde devlet tahvili, hisse senetleri vb. bulunmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankalarının kuruluş amaçları aktivite yapısı düşünüldüğünde likit aktifler yoluyla kar oluşturmak ikincil hatta üçüncül kar elde etme yöntemi olarak ortaya çıkabilir. Hatta sadece güvenlik ve temkin amaçlı dahi söz konusu ürünlere yatırım yaptıkları ise bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda, karı etkileyen faktör olarak anlamsız çıkması mantıklıdır.

Makroekonomik yani banka dışı değişkenlerden ise BIST100 endeksinin temsil eden değişken istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. Bu kapsamda; bist100 endeksinin banka karlılığı üzerinde etkisi olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bir manada bu da doğru kabul edilebilir. Finansal derinliğin henüz sağlanmadığı bu endeks, ekonomi hakkında güncel ve ani değişimlerle ilgili bir bilgi sunabilmektedir, ancak kalkınma ve yatırım bankalarının ana müşterilerinin KOBİ oldukları, bireysel ya da çok büyük ölçekli yatırımları gerçekleştiren firmalara Türkiye de (büyük ölçekli enerji projeleri, havaalanı projesi, metro projeleri, hızlı tren merkez istasyonları halen büyük ölçekli ticari bankalar tarafından finanse edilmektedir) henüz finansal destek sağlamadıkları düşünüldüğünde; kalkınma ve yatırım bankalarının karlılığının bu kapsamdaki firmaların pay değerlerini temsil eden bu endeks ile olan regresyon ilişkisinin anlamsız çıkması çok da mantıksız değildir.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının karlılığı sırası ile işsizlik, dolar ve Euro getirileri ile negatif ilişkilidir. Bu kapsamda, yabancı para cinsinde oluşan düzensiz artışların ya da işsizlikte meydana gelen artmanın ekonominin tümünde negatif bir etki yaptığı ya da ekonomide ortaya çıkan bir olumsuzluğun ilk yansımaları olarak kendini gösterdiği bunun da kalkınma ve yatırım bankalarını karlı-

lığını olumsuz etkilediği ortaya çıkmaktadır. İlişkilerin anlamlı çıkması model kurulurken ortaya atılan düşüncelerin yerinde olduğunu göstermektedir.

SYR ile karlılık arasındaki ilişkinin ters çıkması ise, kalkınma ve yatırım bankalarının yüksek riskli ürünlere yatırım yapıp bu yatırımı özsermaye ile desteklememeleri durumunda kar elde edemediklerini göstermektedir. Zaten yüksek riskli yatırım araçlarına yapılan yatırımın özsermaye ile desteklenmesi gibi bir strateji mantıklı değildir. Bunun yerine görece daha az riskli getirisi çok yüksek olmayan yatırımları takip etmek daha mantıklıdır.

Beklendiği üzere, takibe dönüşen alacaklar ile karlılık ters orantılıdır, çünkü batık kredinin değeri özsermaye ve kardan karşılanmak durumundadır, bu da bir azalmaya ve ters orantıya sebep olacaktır. Aktifler içerisindeki kredilerin payı ile de karlılık doğru orantılı çıkmıştır. Bu da kalkınma ve yatırım bankalarının doğru bir kredi yönetim politikasına sahip olduğu ve kredi büyümesini kara çevirebildiklerini göstermektedir.

Personel giderlerindeki harcama ise, personele yapılan yatırımın (yaptığı işe tanımı ve konsentre oldukları bankacılık faaliyetleri gereği, kalkınma ve yatırım bankalarının alanında uzman personel sayısının diğer bankalara oranla daha fazla olması ve kredilendirme sürecinin daha teknik detayları kapsaması nedeni ile) panel data analizinde çıkan anlamlı pozitif katsayısı, nitelikli ve kendini geliştirmiş personel ile gerçekleştirilen kredilendirme sürecinde doğru ve verimli kredi seçimini pozitif etkilediği ve bu şekilde kara artı etki yaptığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Araştırmada, bankacılık sektöründeki ayrışması ve önemli yeri, hakkında daha önce araştırma yapılmamış olması ve aktif yapısının belirgin bir biçimde ticari bankalardan ayrışması nedeni ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları tercih edilmiştir. Araştırma konusu ise, bir bankanın üzerine oturduğu tüm aktiflerden ne kadar kar elde ettiğini gösteren aktif karlılığıdır. Daha önceki araştırmalarda da sıkça seçilmesi nedeni ile de bilinen bir değişkendir. Çalışmada, söz konusu bankaların reel sektörle kurduğu sıkı ve kuvvetli ilişkiler nedeni ile sadece banka içi değil aynı zamanda banka dışı makroekonomik değişkenler de tercih edilmiştir. Bu kapsamda kalkınma ve yatırım bankalarının karlılığını hem makro hem de mikro faktörlerin etkilediği görülmüştür (%95 anlamlılık düzeyinde). Kalkınma ve Yatırım Bankalarının karlılıkları; SYR, Kredi Başına Düşen Takibe Dönüşen Alacaklar, İşsizlik ve Yabancı Para Artışı (EUR, USD) ile ters, Aktif Başına Düşen Alınan Krediler, Aktif başına Düşen Verilen Krediler, Personel Başına Yapılan Diğer Harcamalar, Faiz Giderleri Başına Yapılan Diğer Harcamalar, Sanayi Üretim Endeksi ile doğru orantılıdır. Yapılan çalışma ile, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının karlılıklarını tahminleyen yapı panel data modeli ile ortaya konmuştur. Bu araştırma hem banka içi yani banka tarafından kontrol edilebilen ya da banka tarafından oluşturulan mikro değişkenler, hem de banka dışı global makro yapı vasıtasıyla ortaya çıkan makro değişkenlerin etkin olduğunu göstermiştir.

Söz konusu araştırma sonuçları, Kalkınma ve Yatırım Bankalarına reel ya da portföy düzeyinde yatırım yapmayı planlayan yatırımcılar, sektör değerlendirmeleri ve sektöre ilişkin tahminler yapan ekonomik plan ve yürütme kurumları ile bu faaliyetlere dahil olan resmi kurumlar, yönetsel faaliyetlerinde daha verimli ve etkin olmayı amaçlayan yöneticiler için bir kaynak olabileceğini göstermiştir. Bu kapsamda bu çalışma, alanında ilk olmanın yanı sıra bir referans olmayı da hedeflemiştir.

KAYNAKÇA

- ABREU, Margarida; Victor, MENDES; (2001), “Commercial Bank Interest Margins And Profitability, Evidence For Some EU Countries” **In Pan-European Conference Jointly Organised By The IEFS-UK & University Of Macedonia Economic & Social Sciences**, 17-20 Mayıs, Yunanistan, pp.121-128.
- ADLER, David; (2012), “The New Field of Liquidity and Financial Frictions” **Research Foundation Literature Reviews**, 7(2), pp.1-37.
- AFANASIEFF, Tarsalia Sagalia ; (2002), “The Determinants of Bank Interest Spread in Brazil” **Money Affairs**, 15(2), pp. 183-207.
- ATAN, Murat; (2005), “Seçilmiş Kamu, Özel ve Yabancı Ticaret Bankalarında Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi” **Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi**, 150, pp.47-63.
- ATASOY, Hakan; (2007), “Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri”, **Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ATHANASOGLU, Panayiotis; Mantos DELIS and Cristou STAIKOURAS; (2006), “Determinants Of Bank Profitability in The South Eastern European Region” **Bank of Greece**, Working Paper, No.47, Greece.
- BHATT, Verva; (1993), “Development Banks As Catalysts For Industrial Development”, **International Journal of Development Banking**, 11(1), pp.47-61.
- ÇATALBAŞ, Gaye ve Murat ATAN; (2005), “Bankacılıkta Etkinlik Ve Sermaye Yapısının Bankaların Etkinliğine Etkisi” , **İktisat İşletme ve Finans**, 20(237), ss.49-62.
- ÇELİK, Faik; İhsan KIZIL; (2008), “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, **Doğus Üniversitesi Dergisi**, 9(1), ss.19-34.
- ÇERÇİ, Gaye; (2011), “Bankalarda Karlılık Analizi, Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇÖĞÜRCÜ, İclal; (2012), “Türkiye’nin İç Borç Genel Yapısı Üzerine Geçmişten Günümüze Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi**, 2 (1), pp.93-104.
- DAĞİDİR, Canan; (2010), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılık Ve Makro Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, 2(1), ss.25-34.
- DEMİRHAN, Ayşe; (2009), “Bankaların Sektörel Paylarındaki Değişimin Nitel Bağımlı Değişkenli Panel Veri Modeliyle Analizi”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi-Yönetim**, 20(64), ss.78-97.

- DIETRICH, Andreas; WANZENRIED, Gabrielle; (2011), “Determinants Of Bank Profitability Before And During The Crisis, Evidence From Switzerland”, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, 21(3), pp. 307-327.
- DOĞRU, Cengiz; (2011), “Karlılığın Belirleyicileri Analizi, Teori Ve Orta Ölçekli Bir Banka Uygulaması”, **Maliye Finans Yazıları**, 91, ss.47-75
- ELLIOTT, James; (2012), **An Introduction to Sustainable Development**, New York: Routledge.
- FITZPATICK, Trevor and Kieran MCQUINN; (2008), “Measuring Bank Profit Efficiency” **Applied Financial Economics**, 18(1), pp.1-8.
- FREIXAS, Xavier and Jean Claude ROCHET; (2008), **Microeconomics Of Banking**, Boston: MIT Press.
- GÜLHAN, Ünal ve Evcan UZUNLAR; (2011), “Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler, Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama” **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15(1), ss.136-151
- HASSAN, Kabiir; Abdel, Hameed, BASHIR; (2003), “Determinants of Islamic Banking Profitability” **In 10th ERF Annual Conference**, 11-15 Haziran, Fas, pp.16-18
- HOFFMAN, Paolo Soana; (2011), “Determinants of the Profitability of the US Banking Industry” **International Journal of Business and Social Science**, 2(22) ,pp. 255-279
- KARAHANOĞLU, İlhami; (2015), “Türkiyedeki Kalkınma Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Markov Zincirleri Yöntemi İle Tahmin Edilmesi” **Journal of International Social Research**, 8(41), ss.1666-1678.
- KAYA, Yasemin Türker ve Ela DOĞAN; (2005), “Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişim”, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, ARD Çalışma Raporları**.
- JABBAR, Haroon; (2014), “Determinants of Banks Profitability”, **IOSR Journal of Business and Management**, 16(1), pp.109-111.
- MARTINEZ, Jose and Ceolo Lonardo VICENTE; (2012), “Global Survey of Development Banks”, **WorldBank Policy Research Working Paper 5696**.
- NEUMAYER, Eric; (2003), “The Determinants of Aid Allocation of Regional Multinational Development Banks and United Nations Agencies”, **International Studies Quarterly**, 47(1), pp.101-122.
- OWOPUTI, James Ayodole; (2014), “Bank Specific, Industry Specific And Macroeconomic Determinants Of Bank Profitability In Nigeria”, **Journal of Business and Management**, 16(1), pp.109-113.
- PETRA, Nanie; (2015), “Determinants of Banking Profitability Evidence From 27 EU Countries” **Precedia Economics and Finance**, 20, pp.518-524.

- REDCLIFF, Michael; (2002), “**Sustainable Development, Exploring The Contradictions**, New York: Routledge.
- SALDANLI, Arif ve Mücahid AYDIN; (2016), “Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi, Türkiye Örneği”, **Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi**, 24, ss.1-9.
- SAMIRKAŞ, Mehmet Can; Samet EVCI ve Bahadır ERGÜN; (2014), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 5(8), ss.114-134.
- SARITAŞ, Hasan; (2006), “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi” **Pamukkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 11, pp.23-39.
- SARITAŞ, Hasan; Selim UYAR ve Altan GÖKÇE; (2015), “Banka Karlılığı İle Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkileri Dinamik Panel Veri Analizi İle Analizi, Türkiye Araştırması”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 11(1), ss.27-36.
- STAIKOURAS, Christos and Geoffrey WOOD; (2005),”Determinants of European Banking Profitability”, **Internaitonal Business & Economical Research**, 3(6), pp.57-68.
- TATOĞLU, Ferda Yardelen; (2012), **Panel Veri Ekonometrisi**, İstanbul: Beta Yayınevi.
- YILDIRIM, Özgür; (2008),**Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın Belirleyicileri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TUNAY, Batu ve Murat SILPAGAR; (2006),“Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I”, **Türkiye Bankalar Birliği, Araştırma Tebliği Serisi**, 2006-01.
- VODOVA, Pavla; (2011), “Liquidity of Czech commercial banks and its determinants” **International Journal of Mathematical Models and Methods in Applied Sciences**, 5(6), pp.1060-1067.
- ZELLER, Manfred; Sharma, MANOHAR; (2002), “Credit Constraints and Loan Demand in Rural Bangladesh”, in Zeller MANFRED and MEYER (Ed.),**Financial Stability, Outreach and Impact**, John Hopkins University Press, pp.96-117.